گزارش

یادمان جنگ در شهر

شرق: جنگ فقط یک رویداد نظامی و تاریخی نیست؛ تجربه‌ای چندبعدی است که بر ذهن، فرهنگ و فضای اطرافش تأثیر عمیقی می‌گذارد. منظر جنگ به معنای مطالعه و تحلیل فضایی است که این تجربه در آن ثبت، حفظ و بازنمایی می‌شود. این مفهوم، فراتر از ویرانه‌ها و خرابه‌ها، به معنای بازشناسی هویت جمعی، بازسازی خاطرات و ایجاد مکانی برای یادآوری است. در جهان امروز، یادمان‌ها و منظرهای جنگ نه‌تنها به عنوان مکانی برای یادآوری قربانیان و رشادت‌ها، بلکه به عنوان ابزاری برای آموزش، تأمل و حفظ صلح مورد توجه قرار گرفته‌اند. یکی از نکات اساسی در مطالعه منظر جنگ، توجه به تأثیر روانی و ادراکی این فضاهاست. فضای جنگ‌زده اغلب همراه با حس ترس، ناامنی و حتی نفرت است، اما در عین حال می‌تواند حامل حس تعلق، همبستگی و همدلی نیز باشد. این دوگانگی، منظر جنگ را به مکانی پیچیده و چندوجهی تبدیل می‌کند که هر فرد یا جامعه‌ای آن را بسته به تجربه‌های خود متفاوت درک می‌کند. درواقع، منظر جنگ نه‌تنها کالبد فیزیکی، بلکه ترکیبی از احساسات، خاطرات و باورهای جمعی است که به شکل یک بستر فرهنگی و اجتماعی در ذهن مردم حک می‌شود.

تجربه‌های جهانی نشان می‌دهد که یادمان‌های جنگ، نقش بسیار مهمی در تثبیت هویت ملی و یادآوری تاریخی ایفا می‌کنند. نمونه شاخصی از این یادمان‌ها، «میدان یادبود ویتنام» در واشنگتن است که با دیوارهای سیاه و نام شهدای جنگ، فضایی را خلق کرده که هم یادآور فداکاری‌هاست و هم به بازدیدکنندگان فرصتی برای تأمل عمیق می‌دهد. این یادمان نمونه‌ای بارز از آن است که چگونه یک فضای شهری می‌تواند به صورت تصویری قدرتمند، خاطره جمعی را ثبت کند و در ذهن نسل‌های آینده زنده نگه دارد.

در ایران، مناطق جنگ‌زده همچون استان خوزستان، شاهد شکل‌گیری منظرهای یادمانی متعددی هستند که با رویکردی واقع‌گرایانه، بازسازی صحنه‌های جنگ و بزرگداشت شهدا را دنبال می‌کنند. این منظرها نه‌تنها کالبدی برای یادآوری فداکاری‌ها و ایثارها هستند، بلکه به عنوان فضایی برای بازتولید هویت اجتماعی و انسجام جمعی عمل می‌کنند. یادمان شهدای فکه و یادمان فتح‌المبین ازجمله این نمونه‌ها هستند که با حداقل مداخله در فضای طبیعی سایت، سعی در حفظ اصالت و واقعیت تاریخی دارند.

یکی از چالش‌های مهم در طراحی و مدیریت این منظرها، فاصله گرفتن از شکل‌گیری نمادهای صرفا سیاسی یا ایدئولوژیک است که می‌تواند یادمان‌ها را به ابزارهایی برای تفرقه و تقابل تبدیل کند. به همین دلیل، توجه به ابعاد انسانی و فرهنگی جنگ، توجه به مشارکت جامعه محلی و احترام به روایت‌های بومی، از ضروریات موفقیت هر طرح یادمانی است. همچنین منظرهای یادمانی باید با حفظ حس تعلق و احترام به گذشته، امکان گفت‌وگو و آموزش را برای نسل‌های آینده فراهم آورند.

با پیشرفت فناوری، چشم‌اندازهای جدیدی برای تعامل با منظر جنگ باز شده است. واقعیت افزوده و واقعیت مجازی می‌توانند تجربه‌ای چندحسی و تعاملی از یادمان‌ها ارائه دهند که نه‌تنها یادآور گذشته باشد، بلکه مخاطب را به مشارکت فعال در فهم و انتقال خاطرات تاریخی دعوت کند. این ابزارهای نوین به‌ویژه برای نسل جوان که ارتباطش با گذشته از طریق فناوری‌های دیجیتال آسان‌تر می‌شود، اهمیت بسزایی دارد.

از سوی دیگر، منظرهای جنگ به‌هیچ‌وجه صرفا به یادآوری درد و رنج محدود نمی‌شوند؛ آنها نماد همبستگی، ایثار و تلاش برای حفظ ارزش‌های انسانی‌اند. حفظ این منظرها و توسعه آنها می‌تواند زمینه‌ساز آموزش نسل‌های آینده درباره صلح، همزیستی و ارزش‌های اخلاقی باشد. در این راستا، طراحان منظر، معماران و مدیران شهری باید ضمن توجه به ارزش‌های تاریخی و فرهنگی، فضاهایی خلق کنند که از جنبه هنری و نمادین نیز توانایی انتقال پیام‌های عمیق را داشته باشند.

بنابراین، منظر جنگ مفهومی است زنده و پویا که در آن، خاطره، تاریخ، فرهنگ و هنر به هم می‌آمیزند تا فضایی معنایی خلق کنند که هم یادآور گذشته باشد و هم چراغ راه آینده. حفاظت و توسعه این منظرها، کاری است ملی و فرهنگی که نیازمند همکاری همه‌جانبه مردم، هنرمندان، متخصصان و سیاست‌گذاران است. فقط از این طریق است که می‌توان از تاریخ جنگ نه برای تفرقه، بلکه برای تقویت همبستگی و پیشبرد اهداف صلح‌آمیز بهره برد.

از سایه موشک تا روشنای خاطره؛ شهر چه چیزی را به یاد می‌سپارد؟

شهرهایی که زخمی می‌شوند، اما فراموش نمی‌کنند

نورا حسینی: حمله نظامی اسرائیل به تهران، فارغ از ابعاد سیاسی و نظامی‌اش، رویدادی است که ردپایی عمیق در حافظه جمعی شهروندان برجای گذاشت؛ ردپایی که به باور دکتر امیر منصوری، نباید در سکوت و فراموشی معماری مدرن گم شود. او معتقد است فضاهایی که در لحظه‌ای بحرانی محل واکنش احساسی و همدلی ملی بوده‌اند -حتی اگر آسیب فیزیکی ندیده باشند- باید به عنوان نمادهای شهری تجربه جمعی حفظ شوند. این دیدگاه، برنامه‌ریزی شهری را از صرف بازسازی به سوی مستندسازی و تقویت حافظه مکان هدایت می‌کند؛ حافظه‌ای که به شهر هویت و به مردم حس تعلق می‌بخشد.

امیر منصوری، استاد معماری منظر دانشگاه تهران، با اشاره به رابطه میان احساسات انسانی و فضاهای شهری، بر این باور است که معنا در فضا صرفا از دل تجربه انسانی و رویدادهای اجتماعی زاده می‌شود. او معتقد است: «در هیچ فضای کالبدی و فیزیکی، معنای مستقلی وجود ندارد. معنا ناشی از تجربه، رویداد و زندگی در آن فضا برای انسان‌هایی است که آن را تجربه می‌کنند». به گفته او، فضا زمانی معنادار می‌شود که بخشی از زندگی روزمره انسان باشد، به‌ویژه در تضاد میان تجربه‌های گوناگون. اما دسته‌ای از فضاها، آنهایی که با عواطف و هیجانات شدید انسانی همراه‌اند -نظیر فضاهای مرتبط با جنگ یا بحران‌های انسانی- به سبب تجربه مشترک میان انسان‌ها، به‌شدت معنادار و دارای فهم مشترک می‌شوند. او به حمله اخیر اسرائیل به ایران اشاره می‌کند و توضیح می‌دهد: «در این حادثه، با وجود تفاوت‌های سیاسی گسترده میان اقشار مختلف جامعه، واکنش‌ها به شکلی کم‌نظیر هم‌راستا بود. علی‌رغم تفاوت دیدگاه‌ها، مردم ایران در برابر حمله به وطن واکنشی واحد داشتند. این واکنش یکپارچه، بیانگر فهم مشترک و احساس تعلق جمعی نسبت به سرزمین است». به باور منصوری، در چنین موقعیت‌هایی، معنا از دل همدلی عمومی زاده می‌شود و برخی مکان‌ها -حتی اگر تخریب نشده باشند- به عنوان نمادهای این تجربه جمعی در ذهن شهروندان نقش می‌بندند: «نقاطی که شاید فقط شاهد عبور نور موشک‌ها بودند یا محل تجمع مردم پس از حادثه بودند، به نمادهای احساسی بدل می‌شوند. این نقاط، ظرفیت بسیار مهمی در شکل‌گیری خاطره جمعی دارند».

او تأکید می‌کند که چنین فضاهایی باید شناسایی، حفاظت و در برنامه‌ریزی شهری لحاظ شوند: «ما در شهرهایمان کمتر نقاطی داریم که مردم نسبت به آنها درک و احساس مشترک داشته باشند. فضاهایی که در جریان جنگ تبدیل به نماد تجربه و همدلی می‌شوند، فرصت‌هایی نادر برای تقویت تعلق خاطر شهروندان به مکان هستند». دکتر منصوری با مقایسه تجربه جنگ اخیر با جنگ ایران و عراق می‌گوید: «در جنگ تحمیلی با وجود تخریب‌های شدید، آثار فیزیکی جنگ به‌سرعت پاک شدند؛ گویی هیچ‌گاه حادثه‌ای رخ نداده است. اما در شرایط امروز، باید هوشیارانه عمل کنیم و اجازه دهیم آن نقاط که خاطرات و احساسات جمعی را در خود دارند، به عنوان بخشی از منظر جنگ، در شهر حفظ و برجسته شوند».

او می‌افزاید: «برای اینکه یک مکان به خاطره جمعی مردم بدل شود، معمولا باید دهه‌ها زمان بگذرد و تجربه‌های متراکم شکل گیرد. اما در مواقع بحرانی مانند جنگ، به‌واسطه شدت احساسات، در یک لحظه می‌توان نقطه‌ای را داشت که در حافظه جمعی شهروندان پررنگ شود. این ظرفیت را نباید از دست داد». استاد دانشگاه تهران، با تأکید بر ظرفیت بالای فضاهای شهری در انتقال معنا و ایجاد حس همبستگی اجتماعی، معتقد است نقاط مرتبط با حوادث جنگی اگر تعداد آنها محدود باشد، دارای ضریب ادراکی بسیار بالایی هستند که می‌توانند در حافظه جمعی مردم نقشی هم‌ارز با عناصر تاریخی و میراث فرهنگی ایفا کنند. او دراین‌باره توضیح می‌دهد: «تعداد نقاطی که در جریان جنگ مورد توجه قرار می‌گیرند شاید زیاد نباشد، اما به دلیل شدت احساساتی که با آنها گره خورده، ضریب ادراکی‌شان بسیار بالاست. وقتی یک عدد کوچک از فضاها با یک ضریب بزرگ عاطفی ضرب شود، خروجی نهایی، عددی بزرگ و قابل توجه خواهد بود که توان رقابت با نمادهای تاریخی شهر را دارد. این عناصر منظر جنگ، از نظر ارزش ادراکی، به‌هیچ‌وجه کمتر از عناصر میراث فرهنگی نیستند».

منصوری درباره ایجاد نمادهای موقت در شهر مانند ایجاد زیارتگاه‌های موقت خیابانی در زمان جنگ جهانی اول یا استفاده از گل در جنگ ویتنام که نماد صلح و مقاومت بود، گفت: در شرایط فعلی نیز باید از منظر موقت و اقدامات نمادین بهره برد. امروز می‌توانیم از اقدامات نشانه‌ای و تزیینی مانند نصب پرچم‌ها، تصاویر شهدا، شعارهای وحدت‌بخش و بنرهای مناسبتی استفاده کنیم. مثل همان بنر بزرگی که در میدان ولیعصر نصب می‌شود و به صورت دوره‌ای به مناسبت‌های مختلف تغییر می‌کند. اینها بخشی از منظر موقت جنگ هستند.

علاوه بر عناصر بصری، از رسانه‌های تصویر متحرک و صوت نیز برای تعظیم لحظات همدلی و بحران در زندگی جمعی شهروندان نیز می‌توان بهره برد. نقاط عطف منظر جنگ، شایسته است تا به عنوان فضاهای جمعی با فعالیت نمایشی و انواع مدیاها آراسته و بهره‌برداری شود. مدیریت شهری از چشمه فیاض منظر جنگ نباید به‌سادگی عبور کند.

از نظر او، این اقدامات نباید محدود به چند نقطه مرکزی شهر باشد، بلکه باید در مقیاسی وسیع‌تر و محلی اجرا شود: «ما می‌توانیم تعداد این نقاط را افزایش دهیم؛ به‌جای آنکه فقط دو یا سه نقطه در شهر فعال باشند، این اقدامات به صد نقطه در محلات گسترش پیدا کند. در محل‌های کلیدی هر محله، نمادهای تصویری و عناصر موقت که یادآور همدلی و ایستادگی مردم باشند، نصب شوند. این نقاط به تدریج در ذهن مردم به عنوان محل‌های استقلال و هویت محلی ثبت خواهند شد».

«استقامت زندگی در محلات تهران»

سلام دنیا، ما اینجاییم!

میلاد شیراوند: ۲۸ خرداد ۱۴۰۴ است و ششمین روز از حمله اسرائیل به ایران. تصویری واضح از تهران و وضعیت ساکنان ۱۰ میلیون نفری آن دیده نمی‌شود. مشخص نیست در موج‌های خروج مردم از شهر، چه تعداد از ساکنان تهران را ترک کرده‌اند و چه تعداد هنوز در شهر حضور دارند.

العربیه با انتشار ویدئویی از یک خیابان تعطیل و بدون اشاره به نام آن، از تعطیلی گسترده تهران و خالی‌شدن آن از سکنه خبر داده است. همین موضوع از سوی برخی حامیان حمله اسرائیل در شبکه اجتماعی ایکس (توییتر سابق) مورد تأکید قرار گرفته و همین امر باعث انتقاد برخی از کاربران شده است؛ چراکه آنها معتقدند ایجاد یک خط خبری درخصوص تخلیه تهران راه را برای بمباران گسترده‌تر تهران باز می‌کند.

با این اوصاف باید دید تهران در چه وضعیتی قرار دارد؟ پرسه‌زنی چندساعته جهت تهیه این گزارش نشان می‌دهد تهران هنوز نفس می‌کشد و زندگی در آن جاری است.

ورودی شهر

پس از موج وسیع خروج مردم از تهران در سومین روز جنگ، اتوبان‌های منتهی به تهران اوضاع خلوت‌تر و جریان ترافیکی روان‌تری دارند. مشاهده‌ها نشان می‌دهد که در ششمین روز وقوع جنگ، همچنان موجی از خودروها در حال خروج از تهران هستند؛ اما برخلاف دو روز گذشته، میزان ورودی خودروها به تهران از سمت غرب بیشتر شده است.

پس از واردشدن به تهران، دو دنیای متفاوت قابل مشاهده است؛ خیابان‌هایی که در روزهای عادیِ نه‌چندان دور تهران، وظیفه انتقال بار ترافیکی را بر عهده داشتند، خلوت و تقریبا تعطیل هستند، ولی همین که وارد محلات تهران می‌شوی، رنگ‌های زندگی قابل مشاهده است.

محلاتی در غرب و جنوب غرب تهران ازجمله مناطق ۹، ۱۰ و ۱۸ که در شب گذشته هشدار تخلیه گرفته بودند، به طرز عجیبی مملو از انسان‌هایی است که ترجیح داده‌اند در تهران بمانند. اغلب مغازه‌های این محلات باز هستند؛ از تعمیرگاه خودرو گرفته تا لبنیاتی و الکتریکی.

ناوگان اتوبوسرانی تهران نیز همچنان در حال فعالیت است و سوپرمارکت‌های کوچک گویی زنجیره‌ای از حیات را تشکیل داده‌اند و نقش مهم پدافندی خود را در تمام سال‌هایی که مورد هجوم فروشگاه‌های زنجیره‌ای بزرگ قرار گرفته بودند، به رخ همگان می‌کشند.

در این بین، خودروهای باری توزیع مواد غذایی برای آنکه اطمینان دهند در اتاق آنها خیانتی رخ نمی‌دهد، درِ اتاق‌ها را باز گذشته‌اند تا شهروندان بتواند محتویات آنها را ببینند.

از همه مهم‌تر ایثار نانوایی‌ها در این فصل گرم تهران است. ساعت حدودا یک‌ربع مانده به دو است، اما نانوایی‌ها همچنان مشغول پخت نان هستند تا صف مقابل خود را پاسخ دهند.

میادین میوه و تره‌بار شهرداری نیز مشغول به کارند. هم‌زمان اخباری از فعال‌شدن پدافند تهران در کانال‌های خبری دیده می‌شود که سریعا باعث درگرفتن صحبت بین اهالی محلات و اطلاع‌رسانی آنان به یکدیگر می‌شود.

راسته فلافل‌فروش‌های هفت‌چنار تهران نیز اگرچه رونق و صف همیشگی خود را ندارند، ولی مشغول به کار بوده و در حال سرویس‌دهی به مشتریان زیادی هستند.

کمی آن‌سوتر، بازار خیابان رودکی (سلسبیل) کم‌رونق‌تر از همیشه است؛ اما مغازه‌هایی که به کار ساکنان محله می‌آیند، از سبزی‌فروشی گرفته تا تعمیر لوازم خانگی، فعال هستند.

در مرکز شهر اوضاع تغییر می‌کند و دیگر پیاده‌روها مملو از دختران و پسران پرشور نیست؛ اما همین که وارد محلاتی نظیر جمال‌زاده، اسکندری، امیرآباد، بلوار کشاورز و... می‌شوی، می‌بینی برخی ساکنان محله در حال زندگی روزمره خود هستند و در چهره آنان این‌گونه می‌خوانی: می‌خواهم در تهران بمانم.

حوالی ساعت ۱۵:۳۰ می‌شود که مناطقی در شمال تهران زیر بار انفجارهای بزرگ می‌روند. در اتوبان مدرس شمال، ستون‌هایی از خاک به همراه بوی مواد منفجره دیده می‌شود. وارد خیابان شریعتی که می‌شوی، مأموران راهنمایی و رانندگی هم‌زمان با اینکه آسمان و آن‌سوتر را می‌نگرند، تلاش می‌کنند از ترافیک خودروها جلوگیری کنند.

بعد از عبور از شوک ناشی از صدای انفجارها و دیدن بهت و حیرت ساکنان، در دوراهی قلهک صف نانوایی، صف پمپ‌بنزین و اغذیه‌فروشی‌هایی که همچنان دایر هستند، تعجب‌برانگیز می‌شود؛ اما آنچه از همه چیز تعجب‌برانگیزتر است، مدارا، صبوری و خونسردی ماندگان در تهران است؛ گویی سال‌هاست برای چنین روزهایی آماده بوده‌اند. برخلاف اتمسفر هرروزه تهران، در این روزها علی‌رغم وجود صف در پمپ‌بنزین‌ها و نانوایی‌ها، شاهد هیچ بگو و مگویی بین مردم نیستیم. همه به صف احترام می‌گذارند و در فضایی آرام در کنار یکدیگر حضور پیدا می‌کنند.

با تشدید درگیری‌ها در آسمان تهران، مقداری به جریان خروجی از سمت غرب افزوده می‌شود، ولی همچنان ورودی به سمت تهران نیز درخور توجه است که نشان می‌دهد تهران هنوز ساکنانی دارد که از هیچ بمب و موشکی استقبال نمی‌کنند.

یادداشت

چرایی بازآفرینی یک اسطوره در دل تهران

مهدی مذهبی، مدیرعامل سازمان زیباسازی شهرداری تهران: آرش کمانگیر، اینک نه‌فقط در دل داستان‌ها، که در متن شهر ما ایستاده است. او نظاره‌گر رفت‌وآمد مردم، نگاهبان نمادین مرزهای معنوی ایران و الهام‌بخش نسلی است که هنوز به قهرمانی، فداکاری و عشق به میهن ایمان دارد. این یادمان، هدیه‌ای است به شهر، به مردم و به آینده‌ای که بر پایه ریشه‌های فرهنگی استوار خواهد بود.

رونمایی از تندیس آرش کمانگیر در میدان ونک، یک اتفاق صرفا نمادین یا هنری نیست؛ این یک «مکث فرهنگی» است در یکی از پرترددترین نقاط تهران. جایی برای تأمل در ارزش‌هایی که قرن‌هاست در روح و جان ایرانیان ریشه دوانده‌اند. آرش، اسطوره‌ای است برخاسته از جان مردم، نه افسانه‌ای دور از واقعیت. او قهرمانی است که مرزهای کشور را با جان خویش تعیین کرد و تصویرش، امروز باید در متن زندگی شهری ما زنده باشد.

میدان ونک، حالا میزبان تندیس کسی است که اسطوره‌اش، مرزهای جغرافیایی را به مرزهای فرهنگی پیوند می‌زند. او نماد همان ایرانی است که در برابر تجاوز می‌ایستد، برای سرزمینش از جان می‌گذرد و قهرمانی را نه در پیروزی شخصی، بلکه در نجات جمعی می‌بیند.

در سازمان زیباسازی شهر تهران، ما بر این باوریم که زیباسازی یعنی دمیدن روح فرهنگ، هویت و تاریخ به فضای شهری. تندیس آرش، جلوه‌ای از همین رویکرد است.

این اثر هنری، نه‌تنها بازآفرینی یک اسطوره، بلکه تلاشی است برای پیوند نسل امروز با حافظه تاریخی‌اش. در روزگاری که سرعت زندگی، فرصت تأمل را از ما گرفته، یک تندیس می‌تواند دعوتی باشد برای مکثی معنادار؛ مکثی بر سر آرش، بر سر مرز، بر سر هویت.

ما به یاری هنرمندان و شهروندان، مصمم هستیم تهران را به شهری تبدیل کنیم که در هر گوشه‌اش نشانی از فرهنگ این سرزمین به چشم بخورد. چون باور داریم شهر وقتی زیباست که حرفی برای گفتن داشته باشد، خاطره‌ای برای زنده‌کردن و پیامی برای فردا.

آرش کمانگیر، اکنون در دل تهران ایستاده؛ نه‌فقط برای یادآوری گذشته، بلکه برای تماشای آینده‌ای که بر شانه قهرمانان ساخته می‌شود.

آنان تیر را از جان می‌کشند و آن را برای آرامش مردم تا دورترین افق امید پرتاب می‌کنند.

جدول ۵۰۷۹ طراح: بیژن گورانی

افقی:

۱- دارای آرامش خیال- دشمن هاج زنبورعسل بود- مادر عرب ۲- باطل‌کردن- از برادران حضرت یوسف(ع)- از بیماری‌های عفونی خطرناک ۳- بر جوانان عیب نیست- نوعی چسب نجاری- از دین برگشته ۴- دوره بت‌پرستی پیش از اسلام- قدرت و نیرو ۵- آهو- از اعمال حج- حیوان نجیب ۶- غزال- گازی در اتمسفر زمین- فرهنگستان ۷- هم‌عقیده- غذایی ایتالیایی شبیه ماکارونی ۸- بیدار- سستی و تنبلی- پیشینیان ۹- ترک دنیا و عبادت برای آمرزش گناهان- زبان رسمی ایرانیان ۱۰- فروش کالا به بالاترین قیمت پیشنهادی- اندرون- قوم زردپوست جنوب شرق آسیا ۱۱- داغ انگلیسی- کالبد- گودی ۱۲- نواختن آهنگ به صورت دسته‌جمعی- نام دیگر عنصر تنگستن ۱۳- استانی در سوریه- زنگ کلیسا- بسیار ۱۴- شعله آتش- بی‌دغدغه- از الفبای انگلیسی ۱۵- شکم‌بند طبی- قدیمی- آشفته و مضطرب

عمودی:

۱- قسمتی از جمجمه- از همسران حضرت محمد(ص)- درجه خلوص فلزات ۲- گونه‌ای خط‌نوشته تزیینی که سلاطین از آن در حکم امضا استفاده می‌کردند- اطراف کره زمین را فراگرفته است- مرکز استان سیستان‌وبلوچستان ۳- گنجینه‌ای ارزشمند و تاریخی که زیر نظر بانک مرکزی اداره می‌شود ۴- سرپرست- شوکت- پیکار ۵- ساز هفت‌بند- زین و برگ اسب- متعفن- ضمیر مؤنث عربی ۶- وضع موجود- دزد ناشی به آنجا می‌زند! ۷- جان دارد و جان شیرین خوش است- دلواپس- شاعر پارسی‌گوی قهستانی ۸- ویرایش- سیاره همسایه زمین- باور ۹- شسته‌نشده- اختلاف پتانسیل الکتریکی- میان‌برنامه تلویزیونی ۱۰- از رشته‌های مهم زیرمجموعه علوم پزشکی- بیماری التهابی حنجره ۱۱- نشانه مصدر جعلی- خوب- دانه تند خوراکی- ساز شکسته! ۱۲- چهره- به ذهن افکندن- تجمع گاز در لوله گوارش ۱۳- فیلمی به کارگردانی فرد شپیسی و بازی مریل استریپ ۱۴- نوعی بیماری اختلال رشدی- شبانگاه- دردناک ۱۵- سوره صدویازدهم- حس باصره- محصول درخت

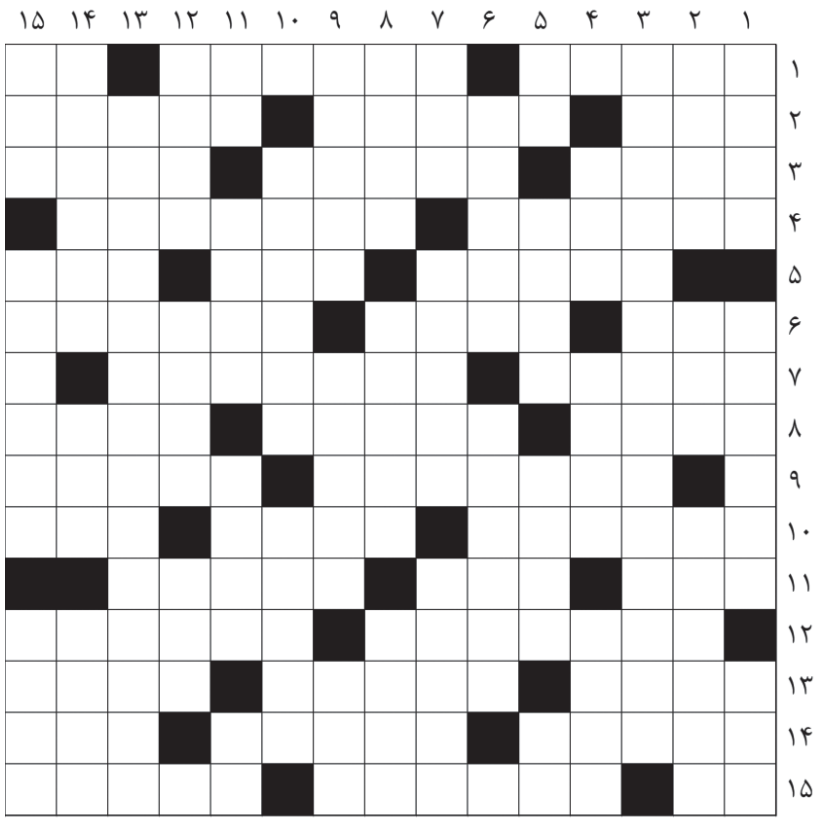

حل سودوکو ۴۰۷۴

۷	۸	۹	۳	۱	۴	۵	۶	۲
۳	۵	۲	۶	۸	۷	۴	۹	۱
۶	۱	۴	۹	۵	۲	۳	۸	۷
۵	۶	۱	۸	۲	۳	۷	۴	۹
۲	۳	۸	۴	۷	۹	۶	۱	۵
۹	۴	۷	۵	۶	۱	۸	۲	۳
۴	۷	۵	۲	۹	۶	۱	۳	۸
۸	۲	۳	۱	۴	۵	۹	۷	۶
۱	۹	۶	۷	۳	۸	۲	۵	۴

۶	۸	۷	۴	۵	۱	۳	۹	۲
۲	۴	۱	۹	۷	۳	۵	۸	۶
۹	۵	۳	۶	۸	۲	۱	۷	۴
۱	۲	۵	۸	۶	۹	۷	۴	۳
۴	۶	۹	۱	۳	۷	۲	۵	۸
۷	۳	۸	۲	۴	۵	۹	۶	۱
۵	۱	۴	۳	۹	۸	۶	۲	۷
۸	۷	۲	۵	۱	۶	۴	۳	۹
۳	۹	۶	۷	۲	۴	۸	۱	۵

حل جدول ۵۰۷۸

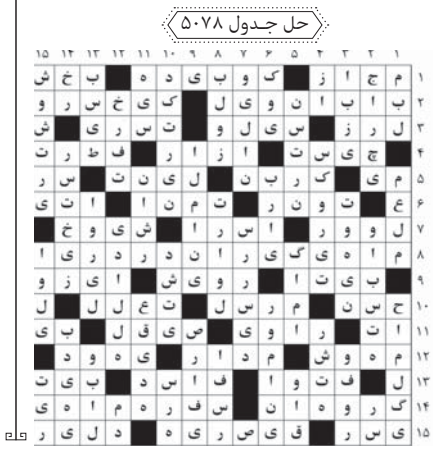

سودوکو سخت ۴۰۷۵

زمان پیشنهادی: ۴۰ دقیقه

قانون‌های حل جدول سودوکو

۱- در هر سطر و ستون باید اعداد یک تا ۹ نوشته شود. بدیهی است که هیچ عددی نباید تکرار شود.

۲- در هر مربع ۳×۳ اعداد یک تا ۹ باید نوشته شود و در نتیجه هیچ عددی نباید تکرار شود.

	۵			۳	۷			
				۶			۷	۱
۱					۵		۲	
		۱			۶			۷
	۹						۵	
۸			۳			۲		
	۸		۲					۶
۳	۱			۷				
			۵	۴			۸	

سودوکو ساده ۴۰۷۵

زمان پیشنهادی: ۲۰ دقیقه

سودوکو

سودوکو Sudoku یک واژه ترکیبی ژاپنی به معنای عددهای بی‌تکرار است و امروزه به جدولی از اعداد گفته می‌شود که به عنوان یک سرگرمی رایج در نشریات کشورهای مختلف به چاپ می‌رسد.

			۸		۱		۵	
		۴		۲				۷
		۱		۵				
۲					۶	۱	۹	
۴			۲		۵			۸
	۱	۷	۳					۲
				۳		۸		
۷				۸		۹		
	۸		۷		۴			